

На другому етапі обстеження необхідно виконати двовимірну доплер-ехокардіографію; навантажувальне тестування з максимальним ФН (ВЕМ, тредміл); тести на ревматичну активність й вірусні інфекції; добове холтеровське моніторування ЕКГ з періодом інтенсивного ФН (обов'язковий діагностичний метод при аритміях серця). Якщо є підозри на специфічну хворобу серця на заключному третьому етапі обстеження, доцільно проведення магніто-резонансного дослідження серця, ендоміокардіальної біопсії, а з метою більш чіткої візуалізації структурної патології серця — трансезофагальної ехокардіографії; при шлуночкової аритмії та додаткових шляхах проведення — трансезофагальної передсердної електрокардіостимуляції і/або ендоміокардіального електрофізіологічного дослідження; дослідження пізніх потенціалів шлуночків; антидопінгових тестів; при диференційній діагностиці ранньої коронарної хвороби й порушень процесів реполяризації міокарда — ізотопної сцинтиграфії у стані спокою та при ФН, стрес-ехокардіографії, катетеризації серця і коронарографії. На жаль, в Україні немає національної стратегії профілактики РС у спортсменів, рекомендацій для допуску і лікування спортсменів із захворюваннями ССС.

Висновки: Найактуальнішою проблемою РС є раннє виявлення структурної патології ССС та прогнозування загрозливих аритмій. Забезпечення профілактики РС, на нашу думку, можливе за умови створення реєстру і статистичної бази даних поширеності і патоморфологічної верифікації випадків РС у спортсменів в Україні, уніфікованих протоколів обов'язкового обстеження спортсменів, а також проведення рандомізованих наукових досліджень у галузі спортивної кардіології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Граевская Н.Д. Спортивная медицина. Ч.1 / Н.Д. Граевская, Т.И. Долматова.- М.: Сов. Спорт, 2004. - С. 191- 206.
2. Макарова Г.А Спортивная медицина: Учебник — М.: Советский спорт, 2006. - 254с.
3. Дембо А.Г. Врачебный контроль в спорте. - М.: Медицина, 1988.- С. 108-110.
4. Руксин В.В. Неотложная профилактика сердечно-сосудистых катастроф. СПб.: Невский диалект, 2000. 200 с.
5. <http://www.aptekagal.com.ua/search.php?>
6. http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/smed/texts/2007-02/07agls.pdf

Л.І. КОТИК

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РОГАТИНСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті проаналізовані соціально-демографічні аспекти функціонування Рогатинського району Івано-Франківської області.

В статье проанализированы социально-демографические аспекты функционирования Рогатинского района Ивано-Франковской области.

Social-demographic aspect development the Rogatynskiy region of Ivano-Frankivsk region opened.

Перші відомості про наявне населення на території Рогатинського району Івано-Франківської області припадають на пізній палеоліт, приблизно 25 тис. років тому. За даними археологів – це були мисливці-кочівники та їх сім'ї, що формували невеликі поселення-стоянки в межах рівнинної частини Івано-Франківщини. Найбільш явні ознаки цих поселень виявлені в межах с. Вербилівці, с. Конюшки, с. Верхня та Нижня Липиця. Проте, сукупна кількість населення всієї території району в даний час не перевищувала 0,3 (0,5) тис. осіб. Така мала заселеність була зумовлена важкими природними умовами проживання (прохолодний клімат, підвищена вологість, залісненість території). Крім того висока смертність і коротка тривалість життя не сприяли кількісному зростанню населення.

Стоянки людей виявлені на території району і в неоліті, приблизно у V тис. до Р. Хр. Саме тоді, як вважають історики й археологи, різко зростає заселеність території, що зумовлена неолітичним демографічним вибухом. Загалом сам процес заселення території в цей час та й до V–VI ст. н.е. має пропульсуючий характер, що полягає у почерговій зміні двох смуг заселення (в бік розширення чи звуження), ядром якого виступає сточище Дністра. У кінці кам'яного віку Рогатинщину заселяли

трипільські землеробські племена, натомість як передгірні території і схили Карпат Івано-Франківщини – племена, що займалися переважно скотарством та мисливством. У бронзовому віці освоєння території Рогатинщини продовжується. Виникають невеликі поселення-стоянки в районі с. Стратин та с. Колоколин на що вказують могильники безкурганні та курганні, віднайдені археологами в межах даних поселень.

Освоєння Рогатинського краю продовжується і в залізному віці, що підтверджують прояви культури карпатських курганів в районі с. Приозерне та с. Верхня Липа. У IV–VII століттях дана територія досить густо заселена племенами дулібів і тиверців. Через велику кількість середніх і малих міст, що тут існували у VII–IX ст., цей край деякі європейці називали Гардаріком (країною міст) [1]. У кінці X століття землі дулібів приєднані до Київської Русі. Вона стає оплотом державності і сприяє формуванню системи стаціонарних поселень, як в межах своєї території так і на транспортних шляхах, що в своїй більшості є сухопутними й проходять однаково по рівнинних і гірських територіях. Ці зміни стимулюють осілість населення, розширення системи поселення, та ведуть до зростання показників людності території. В цей час стаціонарні поселень в межах Рогатинського району Івано-Франківської області виявлені в межах с. Підгороддя, с. Виспа (укріплені городища), с. Вербилівці.

На початку X ст. н.е. на теренах сучасної Рогатинщини проживало близько 5–7 тис. осіб. Вони зосереджувалися в північно-східній частині району, що відзначався більш сприятливими природними умовами проживання. Найбільша концентрація населення припадає на район сучасного с. Підгороддя.

XI–XIII ст. стали переломними у зростанні населення на території Рогатинщини. Навала татаро-монгольського іга на Київське князівство спричинила міграцію його жителів на південний-захід – у заліснені, транспортно важкодоступні регіони Івано-Франківської області. Крім цього перенесення столиці Київської Русі до м. Галича, а відповідно зосередження в ньому соціально-економічного центру Галицько-Волинського князівства позитивно впливає на приріст населення. За даними істориків, в цей час наявне населення Рогатинщини зростає до 10–15 тис. осіб. Проте часті набіги татаро-монгольських кочівників на густозаселені території сповільнюють природній та механічний приріст населення регіону.

На XIV ст. припадають і перші письмові згади про населенні пункти Рогатинщини. Як зазначає Петро Сіреджук в публікації „3 історії заселення Рогатинщини” в цей період існувало щонайменше 8 стаціонарних поселень, зокрема, серед зараз існуючих це Чесники (1368), Любша (1375), Руда (1378), Черніїв (1378), Рогатини (1390), Журів, Колоколин і Чагрів (1394) [2, с. 83].

У Литовський період (з середини XIV до кінця XVI ст.) населення краю знову зростає. Воно досягає позначки 18–25 тис. осіб й подальший ріст його припиняється частими набігами кримських татар і турків. Останні не лише плюндрували поселення, але й масово забирали людей у рабство. Загальновідомим став набіг на місто Рогатин, де була взята в рабство в період 1516–1520 рр. майбутня дружина турецького султана – Хуррем Хасеки (Роксолана, Настя Лісовська).

Зростання людності на території Рогатинщини продовжується за часів Польської держави. В цей час більшість населення концентрується у межах міст-замків та прилеглих до них територій й займається ремісничою, торгівельною та сільськогосподарською діяльністю. Введення в ряді міст (Княгинині – 1563 р.) магдебурзького права сприяє притоку до них населення (в міста прибувають перш за все купці – вірменські, єврейські, німецькі, що утворюють в них свої поселенські мікрорайони), натомість, як загальна повинність панщини стримує приріст людності сільських територій. Остання часто стає детермінантом непокори населення – прикладом може бути народне повстання під проводом Б. Хмельницького у 1648 р.

Слід зазначити, що в цей же час відбувається і різка зміна національного складу населення сучасного Рогатинського району. Відбувається умовний поділ на українське населення села і польсько-єврейсько-вірменське населення міста. Ці дві групи відкрито ворогують між собою, що проявляється у частих локальних сутичках на соціально-економічному підґрунті.

Загалом на кінець панування Польської держави людність теренів Рогатинського краю перевищує 30–35 тис. осіб. Вона характеризується високою народжуваністю (середня кількість живих дітей в сім'ї сягає 6–8 осіб, при високому показнику дитячої смертності), високою смертністю та середньою тривалістю життя людей. У цей час середній вік життя чоловіків не перевищував 50–55 рр., а жінок 45–50 рр. Менший вік життя жіночого населення зумовлений важкими умовами праці (виснажливі сільськогосподарські роботи), високою дітородністю (в середньому за своє життя жінка народжувала 7–10 дітей), відсутністю умов медичного обслуговування.

Період панування Австро-Угорщини позитивно впливає на формування людності території сучасної Рогатинщини. Підвищення економічного рівня життя, відміна панщини, початок розвитку промисловості стимулює ріст поселень. Паралельно відбувається покращення медичного обслуговування населення та загальних умов його життєдіяльності – харчування, побуту. Це спричинює різке зменшення показника дитячої смертності і приводить до збільшення населення району до 45–55 тис. осіб. Це спричинює в кінці XIX-початку XX ст. перенаселення сільських територій і породжує проблему „малоземельності”. Остання стає детермінантом першої хвилі міграцій з теренів краю в пошуку „заморського щастя”.

Міграції цього періоду були спрямовані у напрямку освоєння нового континенту – Північної Америки. В цілому, до Першої світової війни із цього регіону виїхало до 10 тис. осіб. В той же час ці землі активно заселялися поляками, яким державна влада надавала всілякі привілеї при переїзді на землі Галичини (звільнення від сплати обов'язкових повинностей, фінансова допомога для обладнання житла та господарства і т.д.). За даними істориків та демографів за перше десятиріччя XX ст. чисельність поляків в межах Галичини зросла на 19,4%, натомість як чисельність українців – всього на 8,9% [3, с. 220].

Перша світова війна внесла свої корективи у зростання людності території Рогатинщини. Збільшився показник смертності, зменшився показник народжуваності, в цілому скоротився природній приріст населення. Відбувається умовна стабілізація чисельності населення на позначці 50–55 тис. осіб. Ця цифра практично не змінюється протягом довгого періоду через трансформації, що зазнає територія краю, а відповідно з нею і населення: Перша світова війна, створення Західно-Української Народної Республіки (1918 р.), приєднання до Української Народної Республіки, перехід до Польщі, приєднання у 1939 р. до Радянської України, Друга світова війна 1941–1945 рр., діяльність ОУН-УПА, післявоєнні сталінські репресії, до і післявоєнні зовнішні міграції і т.д. Всі ці показники негативно вплинули на зростання кількості населення Рогатинського району, а також на формування його статевої, вікової, релігійної, етнічної структури. За даними демографів, за цей період відбулося різке зменшення загальної кількості населення, яку вдалося відновити лише у 50-х роках XX ст. У етнічній структурі району різко зменшилася частка представників єврейської, польської нації, натомість зросла частка росіян. Останні приїхали на територію краю в середині 50-х років з метою промислового його освоєння. Частка українців у етнічній структурі дещо скоротилася перш за все, через післявоєнні репресії, що охопили Рогатинщину паралельно з Калуським, Тисменицьким, Долинським, Галицьким районом Івано-Франківської області. Ці території були осередком діяльності ОУН-УПА, а їх населення підлягало цілковитому вивезенню в Сибір. Особливо, в цьому плані відзначався Рогатинський район, де в с. Княгинині протягом 1946–1947 рр. діяла „хата-квартира” генерал-хорунжого Чупринки (Романа Шухевича) [4, с. 261].

З 50-х років XX ст. відбуваються кардинальні зміни у відтворенні населення Рогатинського району. Загальне економічне піднесення регіону, покращення рівня життєдіяльності людей приводить до скорочення показника смертності, стабілізації показника народжуваності, збільшення середньої тривалості життя населення. Все це забезпечує поступовий приріст людності краю. Проте орієнтація економічного розвитку району на аграрну спеціалізацію спричинює відтік молодого населення в більш промислово освоєні регіони Івано-Франківщини – м. Калусь, Долину, Івано-Франківськ, Коломию та Львівщини – м. Стрий, Жидачів, Ходорів, Львів. Цю тенденцію добре ілюструє діаграма зміни постійного населення Рогатинського району на протязі 1979–2009 рр. (рис. 1.)

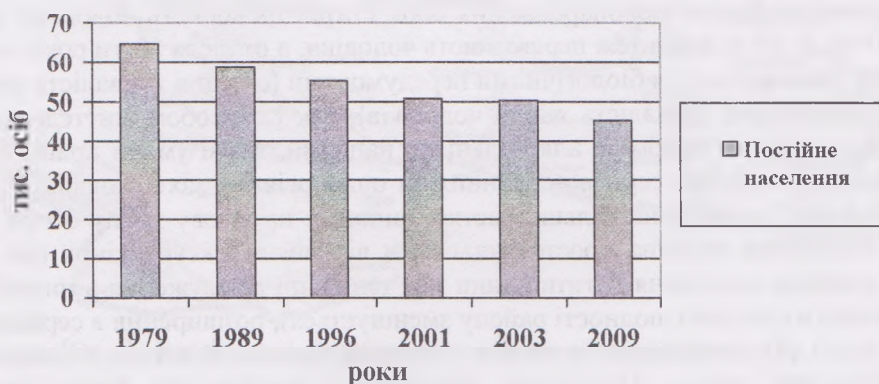

Рис. 1. Динаміка чисельності постійного населення Рогатинського району [8].

Демократичні перетворення в економіці України ускладнили демографічну ситуацію Рогатинщини. Матеріальна нестабільність призвела до зменшення показника народжуваності, збільшення показника смертності (його зростання зумовлено переважанням в межах району на початок 90-х років населення середньої і старшої вікової категорії. Частка молодих осіб не перевищувала 15%). Так в 2008 р. в районі показник народжуваності становив 9,8‰. В цей же час показник смертності сягав 22,5‰ [8]. Збільшення смертей в містах зумовлене гіршими екологічними умовами проживання, а також меншою стійкістю жителів міст до раптових критичних психоемоційних навантажень. Останнє пояснюється явищем „синдрому міст”, що породжує астматичні, серцево-судинні, гіпертонічні захворювання та нервові розлади [6]. Вища смертність в сільській місцевості Рогатинщини спричинена, як виснажливими умовами праці так і переважанням в структурі людної старших вікових груп. Для Рогатинського району не поодинокими є приклади, коли наймолодшими жителями села є особи в віці старше 35–40 рр.

Серед причин смертності населення Рогатинщини у 2007 році найбільш поширеними були захворювання системи кровообігу (59%), злоякісні утворення (13%), захворювання органів дихання (8%), нещасні випадки, отруєння, травми (7%). Дана структура причин смертності зазнає змін. Відбувається прогрес смертності від захворювання системи кровообігу та злоякісних утворень, що спричинені аварією на Чорнобильській АЕС 1986 р. (Рогатинський район опинився в радіусі дії радіоактивної хмари). Висока смертність від нещасних випадків – 7% у 2007 р. спричинена недбалістю ставленням населення до вимог техніки безпеки на виробництві та у домашньому господарстві, при керуванні транспортними засобами [8].

Збільшення показника смертності на фоні зменшення показника народжуваності спричинює в межах Рогатинського району від’ємний природний приріст населення, що в 2008 р. становив - 578 особи або -12,7‰, що свідчить про депопуляцію людної краю. Позитивні показники приросту населення зафіксовані в межах двох сільських рад – Верхньолипинської та Вербилівської.

Механічний приріст населення регіону також від’ємний. З 1994 р. щороку територію краю покидає в середньому 0,3–0,5 тис. осіб (це дані офіційної статистики), які їдуть гастербайтерами у ближнє і дальнє зарубіжжя. Найбільш популярними заробітчанами серед жителів Рогатинщини є Португалія, Іспанія, Італія (жінки), Португалія, Польща, Чехія, Росія (чоловіки). 60% виїхавших до сьогодні не повернулися перейшовши на становище нелегальних мігрантів країн Південної та Центральної Європи. На жаль ці тенденції в останні місяці кінця 2008 р. початку 2009 р. заново підсилюються економічною кризою на території України. Зокрема, в 2008 р. тільки офіційно територію краю залишило 272 особи, а сальдо зовнішньої міграції в цей рік сягнуло -35 осіб [8].

Негативним моментом еміграції є те, що вона завжди породжувала соціальну напругу в суспільстві, навіть тоді коли має тимчасовий заробітчанацький характер: спричиняє руйнацію сімей, скорочує народжуваність, породжує психоемоційну нестабільність, яка безпосередньо відображається на суспільному здоров’ї та добробуті.

Крім зовнішніх для Рогатинщини характерні і внутрішні міграції, що зумовлені в основному з доїздом до місць праці та навчання (75% внутрішніх міграцій). Особливу групу в цьому блоці утворюють сезонні заробітчанацькі міграції, які пов’язані з виїздом на тимчасові сільськогосподарські роботи в південні райони України. Найбільше мігрує населення працездатного віку (78,3%), причому серед чоловіків його частка становить 79,5%, а серед жінок – 77,1% [7].

В статеві-віковій структурі населення Рогатинського району переважають жінки (58,6% всього населення у 2001 р.). У віковій групі до 5-ти років переважають хлопчики, що зумовлено стандартним співвідношенням новонароджених обох статей на користь чоловічої статі. У віковому інтервалі від 10-ти до 50-ти років теж переважають чоловіки, а от після 50-ти років чисельну перевагу мають жінки, що пояснюється як біологічними передумовами (середня тривалість життя жінок на 10–12 рр. перевищує середню тривалість життя чоловіків), так і способом життєдіяльності чоловічого населення: зловживання тютюном та алкогольними напоями, важкі умови праці, більша схильність до летальних випадків під час серцево-судинних та онкологічних захворювань. У розподілі всього чоловічого населення за віком найбільша частка припадає на вікову групу 30–34 та 35–39 рр. (по 8,7% кожна). Аналогічна картина простежується і в віковій структурі жінок (по 7,5%). В цілому статеві-вікова піраміда населення Рогатинщини має тенденції до звуження в нижчій частині (частка дитячого населення в сукупній людної району зменшується), розширення в середній частині (особи працездатного віку) та поступового звуження у верхній частині. Її вигляд є типовий для людної територій з сучасним типом відтворення населення і вимагає від влади вжиття заходів по врегулюванню демографічної ситуації території, оскільки відбувається зростання частки населення

передпенсійного та пенсійного віку, соціальні витрати на утримання яких лягають на плечі малочисельної частки працездатного населення.

В цілому по району середній вік населення становить 41,2 роки, що на 3 роки більше від загальноукраїнського показника і на 5 років від показника Івано-Франківської області. За місцем проживання цей показник складає 36,5 років для жителів міст та 42,3 р. для сільського населення.

На Рогатинщині в останні роки зменшився показник середньої очікуваної тривалості життя населення. Для новонароджених в 2006–2007 рр. він становить 70,6 р. та буде для жителів міст на рівні 71,0 р., а сіл – 70,2 р. За його розрахунками жінки, народжені в даному періоді будуть жити на 11,3 р. довше від чоловіків (76,3 р. та 65,0 р. відповідно) [8].

За національним складом в районі переважають українці, на їх частку припадає більше 98% населення території. Є також поляки, росіяни, євреї, що концентруються переважно в м Рогатині та смт. Букачівці.

За соціальною структурою більшість населення Рогатинщини зайнята в сільському господарстві, хоча в останні роки (з 1998 р.) зростає частка зайнятих в сфері послуг, транспорті, зв'язку.

Середній рівень доходів на душу населення в районі становив у 2008 р. 1473 грн. в місяць та різнився у різних сферах економіки. Найбільші доходи спостерігалися у секторі будівництва й транспорту, газопостачання, а також харчовій промисловості. Середній рівень заробітної платні в державним підприємствах становив у 2001 р. – 1287,6 грн., натомість як на приватних та акціонерних він сягав – 2075,5 грн.

Рис. 2. Сакральні об'єкти Рогатинщини [9].

В релігійному відношенні більшість населення Рогатинщини є християнами, причому більш-менш пропорційним є поділ на православну та греко-католицьку громади. Проте в останні роки на території району намітилися тенденції до активізації діяльності організацій новітнього трактування канонів християнства, що залучають в свої ряди, в основному, молодих людей. В цьому аспекті найбільш пропагуючу діяльність проводять Свідки Єгови України, релігійні осередки яких за роки незалежності України, виникли практично в усіх великих селах Рогатинщини.

Рис. 3. Рогатинський район Івано-Франківської області [9].

Рогатинський район відноситься до одного з найменш урбанізованих районів Івано-Франківщини. В 2001 р. в містах в ньому проживало всього 10,3 тис. осіб, а рівень урбанізації сягав 20,3% в той час як в сусідньому Галицькому районі він сягав 36,3%. В межах району є два міські

поселення: районний центр м. Рогатин (8,9 тис. осіб станом на 2001 р.) і селище міського типу Букачівці (1,6 тис. осіб). За генетичною ознакою м. Рогатин відноситься до поселень, що утворилися на транспортних шляхах, смт. Букачівці – до одногалузевого промислового центру (харчова промисловість).

На Рогатинщині станом на 1 січня 2009 р. нараховується 87 сільських населених пунктів в яких проживає 34,8 тис. осіб. Густота сільського населення краю коливається в межах 52 осіб/км². Більшість населення проживає у невеликих селах чисельністю до 500 осіб. Загалом розподіл сіл за людністю такий: 11 (населення до 49 осіб), 4 (50–99 осіб), 8 (100–199 осіб), 13 (200–299), 14 (300–499), 26 (500–999), 11 (1000–2999). В районі відсутні великі села – з чисельністю населення більше 3 тис. осіб [7]. Для району характерний долинно-яружний тип сільських поселень. Села розташовані тут переважно у долинах і яругах, де кращий мікроклімат і ближче до поверхні залягають ґрунтові води.

Сільські поселення району за виробничими функціями в основному мають сільськогосподарську спеціалізацію. Їх подальший розвиток пов'язаний з ефективністю впровадження стратегічної програми інноваційних реформ на селі, а також переходом сільськогосподарського виробництва на засади агробізнесу.

За планувальною структурою села Рогатинського району в основному є ланцюговими. По території часто зустрічаються присілки, що є перехідною формою від хуторів до малих сіл.

На сучасному етапі розвитку основними проблемами, що постають перед населенням Рогатинщини є старіння й депопуляції людності краю, територіальні відміни у якості життя населення, нелегальна міграція, погіршення демографічного здоров'я населення краю та ін. Вони вимагають вжиття ефективних заходів вирішення з боку держави в рамках врегулювання демографічної ситуації регіону та загального оздоровлення населення краю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гілецький Й.Р. Географія Івано-Франківської області. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2003. – 48 с.
2. Сіреджу П. З історії заселення Рогатинщини // Рогатинська земля: історія та сучасність. Матер. перш. наук. конф. (Рогатин, 24–25 березня 1995 р.). – Львів, 1995. – 288 с. – С. 83–86.
3. Соціально-економічна географія України: Навч. посібник / За ред. проф. Шаблія О.І. – Львів: Світ, 2001.
4. Кузик С. Княгинині: краєзнавчі студії. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка; Опілля, 2002. – 448 с.
5. Населення Івано-Франківської області на 1 січня 2003 року. Статистичний щорічник. – Івано-Франківськ: Івано-Франківське обласне управління статистики, 2003.
6. Пашков Михайло. Зворотний бік міграційної карти // Дзеркало тижня. – № 16 (441). – 26 квітня 2003 р.
7. Статистичний щорічник Івано-Франківської області за 2007 рік. – Івано-Франківськ: Івано-Франківське обласне управління статистики, 2002.
8. <http://stat.if.ukrtel.net> – Івано-Франківське обласне управління статистики.
9. <http://www.karpaty.info/ua/uk/if/rg/> - Івано-Франківщина: туристична енциклопедія.

Х.В.ЛІБОВИЧ

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ІГОР НА РОЗВИТОК УВАГИ УЧНІВ 4 КЛАСІВ

Вивчення особливостей впровадження українських народних ігор у шкільну практику дітей молодшого шкільного віку дозволить розробити ефективні шляхи для вирішення завдань фізичного виховання.

Изучение особенностей внедрения украинских народных игр в школьную практику детей младшего школьного возраста позволит разработать эффективные пути для решения заданных физических воспитания.

The study of features of introduction of the Ukrainian folk playing school practice of children of midchildhood will allow to develop the effective ways for the decision of tasks of physical education.